

**MAGYAR REMEKIRÓK, A
MAGYAR
IRODALOM FŐMŰVEI:
KURUCZ KÖLTÉSZET**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649103140

Magyar remekirók, a magyar irodalom fómüvei: kurucz költészet by Unknown

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

UNKNOWN

**MAGYAR REMEKIRÓK, A
MAGYAR
IRODALOM FŐMŰVEI:
KURUCZ KÖLTÉSZET**

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erdődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badiés Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczy József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Szell Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Herzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

4. KÖTET

KURUCZ KÖLTÉSNET

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1903

KURUCZ KÖLTÉSZE

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

ERDÉLYI PÁL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1903

BEVEZETÉS.

A «kurucz-költészet» emlékeinek válogatott gyűjteményét foglalja magában a *Magyar Remekírók* e kötete. Talán nem kell magyarázni, hogy a XVII. és XVIII. századok találkozására eső és virágzó nemzeti költészet méltán foglalt helyet ebben a vállalatban. A «kurucz-költészet» irodalmunk történetében s a nagy közönség előtt egyaránt elismerésben részesült, melyet mi sem mutat inkább, mint az a tény, hogy az szinte magában álló és külön élő költészet színében tűnik föl.

Ugy látszik, hogy a neve mindent meghatároz és hogy a helye le van foglalva az irodalomtörténetben; mert a közönséges fölfogásban is önállóságra tett szert s az irodalom történetében is élesen meg van különböztetve. Mintha ilyenképpen önálló költői irónyvá alakult volna, stílusában kiváltságos, fogalmában műfaji jellegre emelkedett volna. A mi természetesnek is látszik. Az irodalomban meglepetés gyanánt jelent meg s minden ízében s minden külső körülménye alapján sajátos jelenségül mutatkozott be. E költészetnek erős, nemzeti érzése, gazdag és szabadon alakuló formai készsége van; szenvedélye és lobogása szívünket fogja meg, pompás és színes nyelve és kitűnő ritmusa gyönyörködtet. Irodalmi emléke a független és szabad, bár szorongó, nemzeti önállóságnak, politikai hagyományaiban csak olyan mélyen meghat, mint

költői szépségeivel. A dicsőségesen feltagyogó és szomorúságban elhanyagló szabadságnak újongása és keserősége, dicsősége és bánata zendül meg benne, a kurucz-világnak magyar lelke és hangja él és esendül meg általa. Hősei, a kikről éneket mond, híres kuruczok; írói, a kiknek ajakán megzendült, vitézek, bűjdösök, hájdúk, a nemzeti szabadság védői; s az a nagy küzdelem, a melyet minden mozzanatában végig kísér; megénekel és megsirat, a szabadságnak tüneményes védelmezése. A ki az irodalomban bemutatta s a ki legtöbb emléket fölfedezte: Thaly Kálmán, a kurucz-kornak fáradhatatlan hűvére. Thököly és Rákóczi állanak e költészet előterében, ez a költészet dicsőségüket és nevüket őrzi. Irodalmi újjászületésével majdnem egy időben föltámadt a muzsikája is, a Rákóczi nóta dallama és hangszere: a török sip vagy magyar tárogató.

Ime a »kurucz költészet« a maga teljességében, a mint egy politikai eseménynek irodalmi emlékeül megmaradt, a mint a benne rejlő politikai eszmény hatalmával irodalmi jelentőségét túlszárnyalja és irodalom-történeti fölfogását történeti szempontjaival és politikai irányzatosságával befolyásolja és számára kivételes helyet is biztosít. S mert a benne rejlő politikai gondolat s az általa őrzött történet egyképpen szolgálják a magyar nemzet szabadságkultuszát s mert a benne élő költőiség s az általa élő költészet egyképpen szólnak a magyarsághoz: a »kurucz-költészet« lassan, de annál határozottabban alakult ki irodalmunkban sajátos és önálló költői korszakul vagy irányul s mind mélyebben vert gyökeret a köztudatban az a fölfogás, hogy az valami *önálló költészet*, melyet ilyenül meg kell tartani, a melyet költészetünk történetében önállóan is kell tárgyalni.

E célra meghatározták és kimérték az időközt, a melyben élt és virágzott, az irányt, a melyet szolgált, a kor szellemét, a melyet hirdetett. Gyarapították forrásait, fölfedezték és közzétették emlékeit, bontogatták történeti vonatkozásait, keresték szerzőit és szereztetésök alkalmait. beállították a politikai történetbe, a melynek színt, jellemző hangulatot és sajátos lélektani tartalmat kölcsönözött. Magyarázták, hogyan állott elő, mily viszonyok dajkálták, fejlesztették, erősítették. Megmutatták, micsoda kiválóságokkal dicsekszik, milyen harmatos és üde költői szépségük, milyen fejlett verselésük és milyen könnyű és gazdag nyelvük van. De az irodalom történetébe nem állították bele s ha történt is ilyen kísérlet, az nem hatolt a dolog mélyére, nem tisztázta minden irányban a kérdést. Úgy tetszik, hogy a vázolt körben sem tett meg mindent. Hogy egyébről szó se legyen: a «kurucz-költészet» emlékeinek összefoglaló és megbízható szövegű gyűjteménye még ma sincs s ennek következtében a részletező és tüzetes vizsgálat is elmaradt. A «kurucz-költészet»-tel ma sem jutottunk előbbre, mint a hol a XIX. század hetvenes éveiben voltunk.

E költészetet nagy érdemű bűvára és földérítője, *Thaly Kálmán*, két nagy és ritka becsű gyűjteményben mutatta be. Az első, a *Vitézi énekek* 1864-ben jelent meg, a második, az *Adalékok*, 1872-ben.* Ettől kezdve a *Figyelőben* gazdagította két gyűjteménye anyagát és e későbbi közléseit

* *Régi Magyar Vitézi Énekek és Elegyes Dalok...* Pest, 1864. Két kötet. *Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor Irodalomtörténetéhez...* Pest, 1872. Két kötet. *Irodalom- és műveltség-történeti Tanulmányok a Rákóczi-korból.* Pest, 1885. 1 kötet.

a *Tanulmányokban* foglalta újra össze. Thaly nyomában és példájára a kutatók éber figyelemmel voltak régi irodalmunk és költészetünk ide tartozó emlékei iránt s mikor valami eléjük került, siettek azt közzé is tenni.

A *Világi-énekek* megjelenése valóban nagy jelentőségű esemény volt költészetünk történetében, mert általuk Toldy sejtelme és Erdélyi tétele nyert igazolást. Amaz sejtette a nemzeti költészetnek folytonosságát és a múltban való virágzását, emez történeti adatokkal bizonyította, de a sejtett és bizonyított költészet emlékei csak Thaly gyűjteményeiben jutottak nyilvánosságra és foglaltak helyet *irodalmunkban*. Hódításuk és jelentőségük innen kezdődik és innen indul. Az irodalomtörténet e kiadványok alapján foglalkozott velük s a gyűjtő és kiadó szempontját fogadta el tárgyalásukban. Első sorban a történeti szempont vált irányt szabóvá, az irodalmi is az befolyásolta. Innen ered, hogy szigorúan a történetileg kijelölt korszak keretében tárgyalták és hogy irodalmi jelentőségét nem fejtették ki határozottan.

Pedig Thaly mindjárt az első gyűjtemény tájékoztatójában határozottan megmutatta a követendő irányt és jelezte a helyes fölfogás alapját. Össze kell gyűjteni az élő, hagyományozott emlékeket, és fel kell kutatni a régi, kéziratokban megmaradt anyagot — kívánja Thaly, hogy a régi magyar költészet folytonosságát bizonyítani és az irodalomnak új ösvényén haladó nemzeti költészetet történetileg is igazolni lehessen. «Ez az út tulajdonképpen nem új: mert csak a Rákóczi-forradalom után elhanyaglott nemzeti szellem által félbehagyottnak folytatása; de mivel ez: éppen azért a *helyes, az igazi út.*» Gyűjteményével fényesen bizonyítja, hogy a XVII–XVIII. századok

folyamán a magyar népies költészet folytonosan élt és alkotott, hogy egy retrospektív népköltészeti gyűjtemény megalkotására az első, elhatározó lépést megtette.

A vitézi énekek és elegyes dalok gyűjteménye voltaképpen Erdélyi népköltési gyűjteményének kiegészítése és így nem más, mint kísérlet a magyar népköltészet történeti gyűjteménye megalkotására. Erdélyinél van is egy ily természetű szakasz, de szegényesen képviselt anyagot mutat be. S a két gyűjteményben vannak is egyező darabok, és ezek között nagyon értékes különbségeket kell látnunk, a melyeknek magyarázatát a lejegyeztetők között elfutó idő adja. Thaly írott, és a leírás ténye által időhöz kötött, tehát a múltban jelenét élt népies költészet emlékeit adja. Erdélyi e költészetnek hagyományozott és jelenben élő darabjait. A hagyományozott szöveg népies költészetünk jelenét, a lejegyzés által megkötött szöveg annak múltját tükrözi és egy-egy darabnak a régi és mai alakja között észrevehető különbségek roppant értékesekké válhatnak a népies szellem működésének megismerésére. A költészet-történeti érdek esodásan kapcsolódik a folklorista érdekéhez s az irodalmi a nemzetihez; az irodalom-történeti fölfogás korlátozottsága felszabadul és élettani szempontra emelkedvén, tisztán lát és öntudatosan dolgozhat.

Ha tehát a helyes, az igazi út be nem gyöppösödik s negyven esztendő alatt járják, hogy föl ne verhesse a fű és bozót: ma már megvolna a magyar népies költészetnek lehető gazdag gyűjteménye. Azonban ezt az igazi utat elhagyták, a folklóre művelője az élő népköltészet fölgyjűjtéséhez látott, az irodalomtörténet nem érezte meg, hogy e régi költészetben a népiest voltaképpen történeti fejlődésében kell látnia.